

Fetitxisme, una perversió cultural

L'obsessió eròtica per una part del cos, per un complement de vestir o per un objecte està considerada pels sexòlegs com una desviació de la conducta sexual. El fetitxisme, però, s'ha convertit en una suggestiva font d'inspiració per als artistes més heterodoxos.

L'última voluntat de l'octogenari Anatole France fou ser enterrat amb les bragues que duia Madame Armand de Caivallet en el seu primer encontre amorós quan el cèlebre escriptor era encara un jove cavaller i la dama era l'esposa d'un dels més destacats ministres del govern francès. Aquest capritx pot ser considerat simplement com un atac de malenconia eròtica. La psicoanàlisi, però, determinaria que es tracta d'una forma molt habitual del fetitxisme del vestit o d'adherència, segons la denominació del sexòleg alemany Magnus Hirschfeld.

Anàlisis mèdiques. Amb el sorgiment de la psiquiatria, la psicoanàlisi i els primers estudis de sexologia a la fi del segle XIX, certes conductes eròtiques considerades extravagants començaren a ser analitzades pels metges. La passió eròtica per determinats objectes o fetitxes corporals va despertar l'interès dels primers sexòlegs. La sexologia defineix el fetitxisme com el comportament sexual en el qual l'interès eròtic se centra exclusivament en una part del cos (peus, mans, ulls, turmells, cabells), del vestit (calces, bragues, sostenidors, lligacames, sabates, guants) o d'altres objectes d'ús personal. El fetitxista s'estimula eròticament amb un objecte, una peça de vestir o part del seu cos. Segons la psiquiatria tradicional, el fetitxisme és una desviació eròtica fonamentalment masculina que pot trobar-se entre neuròpates, tímids angoixats, i esquizofrènics. Hirschfeld assenya-

la, però, que el 65% dels homes té tendències fetitxistes molt marcadades. Certs psicoanalistes afirmen que el fetitxisme s'origina en la por de la castració durant la infantesa. Segons aquesta teoria, la idea de no tenir penis obliga el fetitxista a buscar un objecte o una part del cos que pugui funcionar com a símbol fàl·lic. El fetitxisme també és considerat per la psicoanàlisi

El fetitxisme va adquirir caràcter de desviació eròtica extrema amb els escrits de Sade, Restif de la Bretonne i Von Sacher-Masoch.

com una forma de regressió eròtica en la qual el fetitxe representa una intensa fixació infantil amb la mare. Els estudis de sexologia han definit una ampla diversitat de casos clínics com el fetitxisme del peu, dels olors i els colors, dels objectes i vestits de cuir o de la defermitat física.

Encara que l'obsessió eròtica per un objecte o una part del cos ha estat un tòpic present en quasi totes les cultures, el fetitxisme tan sols va adquirir caràcter de desviació eròtica extrema amb els escrits de Sade, Restif de la Bretonne i Leo-

pold Von Sacher-Masoch. Més enllà de la crueltat eròtica de *Justine* o *Els 120 dies de Sodoma*, Sade va oferir un extens repertori de curioses perversitats fetitxistes com la inclinació de certs personatges pels hàbits religiosos o la utilització d'objectes litúrgics en les escenes orgiàstiques. El novel·lista llibertí Restif de la Bretonne va centrar una part de la seua obra en l'estudi del fetitxisme del peu o l'atracció masculina per les sabates de taló alt. Aquesta perversió és coneguda també com restifisme en honor a l'escriptor francès. A més de prestar el seu cognom per a la creació del terme "masoquisme", l'escriptor austríac Leopold von Sacher-Masoch va descriure la fascinació fetitxista pels abrics de pell i d'altres complements de pel·leteria en la novel·la de caràcter autobiogràfic *La Venus de les pells*.

A la fi del segle XIX, l'interès pel fetitxisme començà a manifestar-se públicament amb l'aparició de tendes i publicacions eròtiques clandestines a França, Alemanya i Anglaterra. La fotografia eròtica victoriana i les postals llicencioses franceses il·lustren la passió fetitxista dels burgesos i aristòcrates de principis de segle pels botins negres, les lligacames i les faixes més estretes. Aquesta debilitat pels complements de vestir s'ha mantingut com a referent per a la cultura fetitxista moderna.

Després de la Segona Guerra Mundial, Estats Units es va convertir en el principal centre de producció de postals i revistes clandestines de temàtica fetitxista. El

ARXIU / ERIC KROLL

fotògraf i dibuixant per a revistes eròtiques. Instal·lat a Nova York, John Willie començà a editar l'any 1946 la revista semiclandestina *Bizarre*, dedicada íntegrament a temes relacionats amb el fetitxisme. Per tal de burlar la vigilància de la policia, *Bizarre* no va tenir mai una periodicitat estable i hagué de canviar diverses vegades el seu lloc d'edició. Des de 1946 fins 1959, John Willie va editar 26 números de la revista, publicats a Nova York, Los Angeles i Montreal. *Bizarre* podia ser adquirida per correu o en els bars i locals de *strip-tease* de les grans ciutats.

Al costat, Eric Kroll, que ha explorat els ambients més marginals del fetitxisme, amb una model amb sabates de taló alt. Aquest tipus de calcer i el làtex són elements fonamentals del fetitxisme. (Foto de baix: Eric Kroll)

Els dibuixos i les fotografies de models amb sabates de punta i faixes molt estretes o amb màscares i altres complements de cuir foren la principal atracció per als seus compradors. Willie va publicar totes les seues fotografies de fetitxisme i va recuperar foto-

grafies llicenciades franceses o alemanyes de principis de segle i postals sadomasoquistes de l'època victoriana, procedents de col·leccions privades. També va arriscar-se a pu-

fotògraf Irving Klaw i l'artista gràfic anglès John Willie foren les figures capitals dins del món del fetitxisme dels anys cinquanta.

Els seus treballs han tingut una gran influència en la fotografia i el còmic eròtic posteriors.

Nascut a Anglaterra l'any 1902, John Alexander Scott Coutts va canviar el seu nom pel de John Willie quan emigrà als Estats Units en la dècada dels quaranta amb la intenció d'iniciar una carrera com a

ARXIU

Dalt, el fotògraf Irving Klaw, amb Betty Page i una altra model. Baix, Gwendoline, protagonista dels dibuixos de John Willie. Aquests dos artistes van ser les figures capitals del fetitxisme dels anys cinquanta.

blicar fotografies de models emmordassades i lligades amb cordes. Aquesta perversió fetitxista coneguda com *bondage* era considerada per les autoritats nord-americanes com una activitat delictiva. Per tal de justificar-ne la publicació davant la llei, l'editor de *Bizarre* va convertir les fotografies de *bondage* en anuncis publicitaris d'arts marcial per a dones amb aquesta advertència: "No deixeu que açò li passe a vostè. Aprengeu *jiu jitsu*, l'art de la defensa pròpia". Una de les seccions més populars de la revista fou les aventures de "Sir d'Arcy d'Arcy", un comic de Willie que tenia com a protagonistes un sàdic aristòcrata anglès i la seua jove víctima de nom Gwendoline. Posteriorment, Willie publicaria en d'altres revistes "Sweet Gwendoline", la continuació de les aventures de l'heroïna.

Una part important de les fotografies i dels textos apareguts a *Bizarre* eren enviats per afeccionats al fetitxisme des de països com Sud-àfrica, Austràlia, França, Ale-

manya, Brasil o Hong Kong. Malgrat el seu caràcter clandestí, la revista va tenir nombrosos seguidors en tot el món. Malgrat el seu prestigi entre els cercles fetitxistes, Willie va deixar de publicar definitivament la revista l'any 1959 quan s'intensificà la repressió de la policia sobrees les publicacions eròtiques als Estats Units. També va influir en la seua retirada l'assassinat d'una de les seues models, comès per Harvey Glatman, un psicòpata que fou batejat per la premsa com "l'assassí sadomasoquista de Los Angeles". L'any 1958, Glatman va penjar tres joves models de publicacions eròtiques quan realitzava amb elles reportatges fotogràfics de *bondage*. La seua quarta

víctima, una altra model de Willie, va poder escapar i l'assassí fou finalment capturat per la policia. Commogut per aquest episodi, John Willie retornà a Anglaterra, on va morir l'any 1962.

Després de vint anys d'oblit, l'obra de John Willie va començar a ser coneguda per un públic més ampli gràcies al film *Gwendoline* (1983) de Just Jaeckin, inspirat en les aventures de l'heroïna de Willie. Reivindicat per Berlanga com un dels grans artistes eròtics de nostre segle, Willie encara té molta obra per descobrir perquè va treballar des de la clandestinitat.

El fotògraf Irving Klaw va popularitzar durant la dècada dels cinquanta les postals i els curt-metratges de *bondage*, fetitxisme del peu (*high heels*) i exhibició de llenceria eròtica. Klaw posseïa la principal empresa de venda per correu de postals eròtiques dels EUA i va ser el descobridor de la mítica *pin-up* Betty Page, que va posar per a centenars de fotografies llicencioses. Un excèntric milionari va encarregar a Klaw diversos reportatges fotogràfics on "la reina de les *pin-ups*" apareixia lligada i emmordassada. Les imatges de Betty van tenir molta influència en el desenvolupament posterior de l'estètica fetitxista. Més curioses que perverses, les postals fetitxistes i de *bondage* serien, però, el principi de la fi per a Klaw i la seua model.

L'any 1956, el senador Estes Kefauver creà una comitè d'investigació del Congrés per tal de perseguir les publicacions eròtiques i les postals de *pin-ups*. La primera víctima de la campanya moralitzadora fou Klaw. El fotògraf va haver de suportar un procés judicial després que l'acusaren de ser el responsable indirecte de la mort a Florida d'un home que aparegué emmordassat i lligat amb cordes com en les postals de *bondage*. Betty Page fou interrogada per tal de determinar la seua possible complicitat en el cas. Malgrat haver estat declarat innocent, el fotògraf fou obligat a tancar el seu negoci de venda de postals eròtiques per correu. Klaw cremà el seu arxiu fotogràfic com a conseqüència d'una depressió irreversible que li

Després de la Segona Guerra Mundial, els EUA es van convertir en el principal centre de publicacions fetitxistes.

ARXIU

causà la mort uns anys després. Betty Page abandonà la professió i desaparegué de la vida pública.

La desaparició de la censura en quasi tots els països occidentals i una major llibertat creativa en la fotografia, el cinema i la moda ha permès la proliferació de manifestacions artístiques que s'endinsen en l'espai marginal de les més sinistres perversions sexuals. En la dècada dels noranta, el fetixisme de caràcter sadomasoquista ha estat una suggestiva font d'inspiració per a dissenyadors com Vivianne Westwood, Thierry Mugler o Jean-Paul Gaultier, creador de la imatge més agressiva de Madonna.

Des del surrealisme l'estètica fetitxista ha estat molt present en l'obra de caràcter eròtic del pintors Hans Bellmer, Tom Wesselmann i Allen Jones o dels fotògrafs Helmut Newton i Robert Mapplethorpe. Dins del camp de la fotografia, el nord-americà Eric Kroll ha compaginat el treball en revistes de moda amb l'exploració dels ambients més marginals del fetixisme. Kroll ha estat també el principal responsable de la recuperació de les fotògrafes eròtiques dels cinquanta Rose Redfield i Bunny Yager. Gràcies al reconeixement de l'obra de Kroll, Mapplethorpe i Newton, el fetixisme ha perdut part de la seua consideració com a perversió per a convertir-se en una sofisticada forma d'erotisme.

Als Estats Units el fetixisme ha consolidat un mercat propi de publicacions i tendes especialitzades. La revista *High Heeled Woman*, especialitzada en fetixisme del peu, ja té edicions en diversos països europeus. L'existència d'aquest mercat ha fet possible el sorgiment en els últims anys de nombroses productores dedicades a la realització de vídeos sobre fetixisme del peu, *bondage*, exhibicions de llenceria, cuir negre o làtex. Malgrat l'absència absoluta d'escenes de sexe explícit, les produccions de temàtica fetitxista estan considerades com a mercaderia pornogràfica i tan sols poden adquirir-se en sex-shops o video-clubs especialitzats.

Lluç Soler

"El fetixisme té un important component de teatralitat"

Cueto Lominchar forma part d'una nova generació d'artistes valencians que s'interessa per les manifestacions més perifèriques de la cultura i de l'art, intentant utilitzar en les seues obres vies d'expressió allunyades del llenguatge artístic tradicional. Nascut al Port de Sagunt el 1961, Cueto Lominchar va estudiar Belles Arts a València i el seu treball artístic s'ha centrat en els darrers anys en el camp de la fotografia eròtica encara que no ha abandonat la seua passió per la pintura.

—*Quan començares a interessar-te per la fotografia eròtica?*

—Abans d'iniciar els meus estudis de Belles Arts ja feia fotografies a la platja de manera furtiva amb una intenció eròtica. Sempre he estat un *voyeur*. A la platja podia trobar anatomies femenines allunyades dels canons estètics que imposa el cinema, la televisió o la publicitat. El cinema porno, per exemple, també ha instaurat un model d'anatomia femenina artificial encara que he de reconèixer que sóc un pornòfil amb una gran afeció.

—*Per què abandonares la pintura per a fer fotografia eròtica?*

—No he abandonat la pintura. Simplement, el meu treball dins de la fotografia eròtica ha tingut una major projecció als mitjans de comunicació. Fa cinc anys em vaig plantejar la necessitat de fer servir un llenguatge més directe i explícit. M'interessaven les imatges que podien tenir una lectura fàcil i immediata per a l'espectador. L'art contemporani està massa carregat de significacions. Vaig començar amb una extensa sèrie de fotografies de nus a la platja. Després vaig construir unes cabines molt paregudes a les dels sex-shops on vaig col·locar fotografies d'ejaculacions procedents de fotogrames de pel·lícules pornogràfiques. Eren imatges molt

televisives. Vaig tenir problemes de censura amb les imatges congelades de les ejaculacions i per a poder exposar públicament les meues cabines vaig posar fotografies eròtiques menys dures al seu interior. Malgrat la censura, la intenció inicial d'aquestes instal·lacions es va mantenir. Eren espais íntims on l'espectador podia desenvolupar les seues fantasies eròtiques.

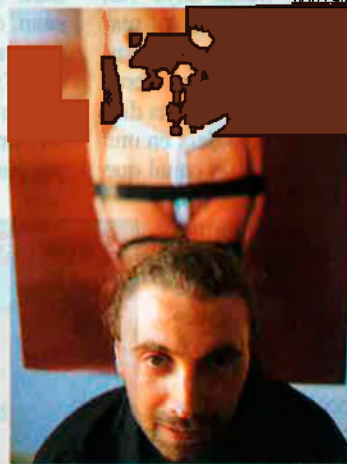
—*Com arribares al camp del fetixisme fotogràfic?*

—Després de treballar en espais oberts i naturals com la platja, vaig plantejar-me fer fotografies d'estudi amb una escenificació molt calculada. M'agradava la idea de fer fotos a casa amb l'única presència del cos d'una model. El fetixisme i també el sadomasoquisme tenen un component impor-

tant de teatralitat quan no es tracta de la seua vessant més perversa i depravada. El fetixisme té a més un element de joc i d'escenificació d'una situació eròtica. La decoració i els vestits tenen una gran importància. M'agrada molt la suggestiva estètica del làtex, les màscares de cuir, la llenceria, el *bondage* o les sabates de taló alt. La fotografia de temes fetitxistes pot ser fins i tot molt elegant. Els participants, en aquest cas la model, hi han d'estar d'acord. Es tracta d'un pacte per tal de trobar les posicions més suggeridores. L'erotisme és sempre una creació cultural on és més important la fantasia personal que les qüestions purament fisiològiques.

—*Com ha respost el mercat de l'art als teus treballs de caràcter eròtic?*

—Molt bé. Vaig presentar una part de les meues fotografies fetitxistes en la darrera edició d'Arco i les vaig vendre totes a la galèria Metronomo de Barcelona, de Rafael Tous, un dels grans col·leccionistes de fotografia eròtica a Catalunya. Ll. S.

Cueto Lominchar. Ha centrat el seu treball en la fotografia eròtica.